

Cuprins

Piotr, Pierre, Petia. Viața și muzica	7
Tatăl și mama	7
Acasă la Votkinsk	8
Schimbări	12
Sankt Petersburg	12
Departa de centrul culturii: Alapaevsk	13
Adolescență timpurie	15
Cu și fără cei dragi	18
În plin avânt cenușiu	19
Altă viață, alte arome	23
Ah, muzica asta!	25
Conservatorul din St. Petersburg	28
Anul I	28
Conservatorul din St. Petersburg	30
Anul al II-lea și al III-lea	30
S-a dus vremea visurilor	33
La Moscova	38
Tânăra profesor	40
În iureșul grijilor	43
Reușite relative	45
O dispută, două... ..	49
Condeii compozitorului	52
Dragostea de oameni	54
De la un eveniment la altul	56
Mersul în zig-zag	59
Decizii și decepții	63
Mai presus de cotidian	67
Autoexilare	70
Sub aripa prieteniei	74
Din nou acasă	79
În sfârșit, gloria	82
Un „organism” muzical	88
Portative pe drumuri	91
Între baghetă și condei	96
Alte locuri, alți oameni	101

Lumea Nouă.....	105
Între realitate și revelație.....	107
Nici măcar un an.....	112
Creația lui Piotr Illici Ceaikovski	117
Opere și baletе	117
Muzică de scenă.....	128
Lucrări pentru orchestră.....	129
Creații concertante	131
Piese corale și vocal-simfonice	132
Muzică de cameră	134
Lucrări pentru pian	134
Lucrări pentru vioară	137
Lucrări pentru alte instrumente	137
Lucrări pentru voce solo și duete	137
Bibliografie	141

Din nou acasă

Martie 1879... Preocupat de sentimentele trăite pe parcursul perioadei în care a compus **Fecioara din Orléans**, mai ales de scena în care Ioana cerea să fie decapiată în loc să ardă pe rug ca ereticii, Ceaikovski a ajuns la repetiția generală a premierei **Evgheni Oneghin**. Era 16/28 martie. Opera se monta la Moscova, la Conservator. Studenții erau talentați cântăreți, buni actori și interpretau rolurile cu naturalețe. Impresionantă era mai cu seamă interpretarea sopranei Maria Nikolaevna Klimentova în rolul Tatiane. La pupitrul dirijoral se afla Serghei Taneev. Se spune că Nikolai Kașkin i-ar fi strâns mâna prietenului său după primul act. A doua zi, a sosit și Anton Rubinstein să asiste la premieră. Întors la St. Petersburg, el a afirmat că „libretul prea banal stricase opera”; se jucase varianta lui Șilovski în care eroina rămâne cu Oneghin.

Piotr Ilici a ajuns în primăvara aceluiași an în capitală să își vadă familia. De obicei locuia la Modest Ilici. Ghinion: la St. Petersburg se afla și Antonia Ivanovna, care închiriasse un spațiu exact în casa în care locuia și Modea. Fără nicio altă ocupație, ea nu a scăpat prilejul să îi scrie: „... aș vrea să știi că în lumea asta tu ești totul pentru mine nicio forță nu mă poate obliga să nu te mai iubesc... sunt a ta trup și suflet fă ce vrei cu mine...”. Insinua chiar că nefericirea i se trăgea de la milionara von Meck, de care „Peticika” depindea. Din când în când, Piotr îi trimitea prin Alioșa câte 10 ruble, generozitate motivată de faptul că Nadejda Filaretovna îl invitase din nou la Brailovo, unde urma să petreacă patru luni, dar și la Kamenka. A fost perioada în care a terminat orchestrarea partiturii **Fecioara din Orléans** și a proiectat în întregime **Concertul nr. 2 pentru pian**. La Kiev i s-a cântat **Liturghia Sfântului Ioan Crisostomul**, iar la Moscova, vechiul prieten-tiran Nikolai Rubinstein i-a interpretat **Marea sonată**.

Lângă Brailovo era o mică moșie cu o casuță: Simaki. Grădina ca o explozie de flori, încăperile curate, liniștea întreruptă numai de zumzetul insectelor și zborul rândunelelor, toate creau tabloul Paradisului. Piotr ar fi dorit ca una dintre nepoatele sale, Natașa sau Ana, să se căsătorească cu un urmaș von Meck. Astfel și

familia lui ar fi avut parte de un strop din mierea vieții. Așa visa în timp ce se plimba prin pădurile din preajma acestui loc pe care doamna Nadejda i-l pusese la dispoziție. Din nou exista o căruță care îi aducea, oriunde s-ar fi aflat, samovarul, covorașul și gustărelele. În afară de Alioșa și un servitor bătrân, nu mai era nimeni. Dar... inevitabilul i-a adus față-n față. Era pe înserat, când trăsurile de la Brailovo și Ceaikovski pe calul său murg s-au întâlnit. Bunica von Meck era cu nepoata, Milocika. Ochii ei i-au surprins privirea. El a scos pălăria în semn de salut, s-a îndepărtat repede, iar ea a smucit fetița de mână și a poruncit vizitiului să mâne spre conac. Ceaikovski nu înțelegea de ce se speriasă. Doar ea era singura ființă din lume care îi respecta gândurile, părerile, toanele. Oare acum va mai voi să știe de el? În seara de 15/27 august, la Brailovo era petrecere cu focuri de artificii. Piotr Ilici a ajuns în grădina marelui domeniu și s-a ascuns după o tufă. Artificiile, focurile bengale îi făceau și pe copii, și pe adulți să țipe de plăcere. Din mulțime, o siluetă îmbrăcată într-o rochie de tafta a trecut pe lângă el. Era Nadejda Filaretovna. În casă oaspeții și gazdele dansau în ritmul Valsului din **Evgheni Oneghin**.

Femeia, pe care Modest Ilici o caracterizase după o întâlnire drept „o bătrânică”, credea că, întreținând flacăra iubirii prin scrisori, nu îl va pierde niciodată. La rândul lui, Ceaikovski era îngrozit la gândul că ar putea rămâne fără subvenția ei și fără aceste locuri de basm pe care văduva i le pusese la dispoziție necondiționat. Pe biroul ei se afla un portret al compozitorului, lângă care o mică vază lăsa să se răsfângă un buchet de lăcrămioare mereu proaspete, florile preferate ale lui Petia. În adâncul sufletului, doamna von Meck confunda dragostea ce i-o purta lui Piotr Ilici cu pasiunea pentru muzică. Și asta pentru că ea ajută și alți muzicieni. „Dragul, adoratul meu prieten! – îi scria Nadejda Filaretovna într-o zi din vara lui 1879. Acum două zile am primit partitura pentru patru mâini a simfoniei *noastre* (**Simfonia a IV-a**, n.a.)... Cânt la pian și nu pot să mă satur. Aș vrea să o aud iar, și iar... Puteți oare înțelege gelozia pe care o resimt, cu toate că noi nu am avut relații directe?... Știți că am suferit îngrozitor când v-ați căsătorit?... O detestam pe această femeie pentru că vă făcea

nefericit, dar aş fi detestat-o de o sută de ori mai mult dacă aş fi fost fericit cu ea... Nu vreau nicio schimbare, aş fi vrut chiar să fiu sigură că nimic nu se va schimba până la sfârşitul vieţii mele...". În felul acesta trăia şi el liniştit, nu ducea lipsă de nimic, Jurgenson îi trimitea regulat drepturile din vânzarea partiturilor; dar nu mai ştia cum să răspundă mesajelor atât de directe.

Vremea înainta nu numai în calendar, ci şi în fiinţa oamenilor. Pe Modea îl vedea rar: se mutase la familia elevului său surdo-mut, Konradi. Anatol era din nou îndrăgostit şi îndura năbădăile inerente ale unei asemenea situaţii, Saşa recursese la morfină din cauza durerilor de ficat, iar fetele Davîdov nu făceau faţă gospodăriei. Micul Bob, feciorul Saşei, se maturizase înainte de vreme: îi plăceau plimbările în natură şi compania celor mari, dorea să devină botanist sau ornitolog. Pe lângă aceste stări de fapt, devotatul Alioşa trebuia să îşi satisfacă stagiul militar. Piotr rămânea pentru a doua oară în viaţă fără grija, ocrotirea şi răbdarea unui suflet devotat. A făcut câteva încercări să îi obţină eliberarea. Până una, alta, trebuia să se descurce singur. La 8/20 decembrie a avut loc în sala Societăţii Muzicale Ruse din Moscova prima audiţie a **Suitei nr. 1**. Este una dintre creaţiile dedicate Nadejdei von Meck.

La sfârşitul anului 1879 Ceaikovski a plecat la Roma, unde a compus **Capriciul italian** şi a revizuit **Simfonia a II-a**. În 9/21 ianuarie 1880 Ilia Petrovici a trecut în lumea umbrelor. Încă un motiv de tristeţe...

În luna martie a lui 1880 compozitorul l-a cunoscut pe Marele Duce Konstantin Konstantinovici Romanov, vajnic admirator al lucrărilor ceaikovskiene. Între cei doi s-a înfiripat o corespondenţă care a durat până în anul 1893 – mărturie stau cele 30 de scrisori găsite. Muzicianul a imaginat **Şase romanţe op. 63** pe versurile Alteţei Sale Imperiale.

Din aprilie până în noiembrie Aleksandra Ilicina l-a luat pe fratele ei la Kamenka. În tot acest timp, pentru scurte perioade, Petia se retrăgea pe domeniul de la Brailovo, unde se lăsa pradă meditaţiei şi răsăfăului. Din nou samovarul, covoraşul şi delicatesele îl

însoțeau în lungi clipe de destindere. Aceasta a fost adevărata lui vacanță. Aici, în liniște și singurătate, Piotr Ilici a compus câteva dintre creațiile sale de mare popularitate: **Serenada în Do pentru corzi**, din cuprinsul căreia face parte unul dintre cele mai frumoase valsuri ale lumii, **Uvertura solemnă „Anul 1812”**, lucrare comandată pentru sfințirea Catedralei din Moscova și care se încheie grandios cu tema imnului *Dumnezeu veghează asupra Țarului!*, **Șase duete op. 46**, **Șapte romanțe op. 47**. **Serenada**, cu stilul ei postrococo, amintindu-ne că Ceaikovski a fost un admirator al muzicii lui Mozart, a înmuiat până și inima severului Anton Rubinstein. Compozitorul recomanda ca ea să fie interpretată de o orchestră de coarde cât se poate de lărgită.

În sfârșit, gloria

Nu mai făcea crize de nervi atât de dese, ci învățase să suporte corvoada vizitelor, întrunirilor, să cunoască personalități ale vieții sociale, să răspundă cu nonșalanță complimentelor. În urma cronicilor care umpleau cotidienele europene, era stimat, căutat, aclamat. Maestrul Édouard Colonne prezentase deja împreună cu orchestra Teatrului Châtelet – contra unui onorariu cunoscut numai de Dumnezeu și de Nadejda von Meck – **Simfonia a IV-a op. 36**. Voiajurile de lucru, succesul ce a însoțit pretutindeni interpretarea **Capriciului italian** l-au propusat pe Ceaikovski în înalta societate, dar și printre creatorii iubiți de melomanii de rând. Dacă se întâmpla să ia parte la repetiții, de cum intra pe ușă muzicienii se ridicau de pe scaune și aplaudau. Cu cât entuziasm era primit **Oneghin-ul**, cât de ovaționate erau cupletele lui Monsieur Triquet, dar și **Sonata în Sol**, pe care Nikolai Rubinstein o interpreta ca pe nicio altă piesă?!... Trei prime audiții aveau să fie consemnate în spații jurnalistice ample: **Capriciul italian** la Moscova (6/18 decembrie 1880), **Simfonia a II-a** la St. Petersburg (31 ianuarie 1880/12 februarie 1881) și opera **Fecioara din Orléans**, tot în capitala rusă (13/25 februarie 1881).

Opera compusă pe un libret istoric cu iz de legendă, tripticul **Amintirea unui loc drag** și probabil multe alte creații au constituit tot atâtea motive pentru ca Nadejda von Meck să comande la Paris un ceas din email. A costat-o 10 000 de franci și avea două capace: pe unul era gravată Ioana d'Arc călare, iar pe celălalt, Apollo și două Muze. I l-a trimis în dar lui Ceaikovski. Înfocata admiratoare îi crescuse alocația la 18 000 de ruble pe an, iar pentru diverse cheltuieli, precum călătoriile, tipărirea partiturilor, obligațiile de familie, suplimenta suma. Și totuși compozitorul avea mari greutăți financiare. I-a solicitat și Țarului Aleksandr al II-lea un ajutor, a ajuns cu cererea la Alteța Sa Ducele Konstantin Nikolaevici, și chiar la fiul acestuia, Konstantin Konstantinovici Romanov. Prim-ministrul i-a acordat suma de 3 000 de ruble abia în 1888, în timpul domniei Țarului Aleksandr al III-lea, sumă despre care Piotr nu i-a pomenit niciodată doamnei von Meck. Dar ce putea face? Se obișnuise să frecventeze *high life*-ul rusesc și european. De două ori pe an descria parcă un cerc: St. Petersburg, Berlin, Paris, Italia, Kamenka, Moscova și din nou St. Petersburg... Împărțea bacșișuri în dreapta și-n stânga ca să fie oricând primit, servit, măgulit. În 14/26 februarie 1881 Piotr Ilici a plecat spre Viena. De astă dată, turneul prevedea – pe lângă orașul valsurilor – Florența, Roma, Neapole, câteva zile la Capri și Sorento, Nisa. În 13/25 martie ajunsese deja în Paris, unde aveau loc funerariile celebrului Nikolai Grigorievici Rubinstein. Tuberculoza îl răpusesese în după-amiaza zilei de 11/23 martie. Ceremonia funerară a fost organizată de Turgheniev, singurul cu care Rubinstein a dorit să stea de vorbă înainte să intre în comă. În afară de Ceaikovski, muzicieni ruși și francezi, între care Brandukov, Colonne, Massenet, Lalo și fratele mai mare – Anton Rubinstein – au luat parte la slujba de la Biserica Rusă, din strada Daru. Sicriul de plumb a fost pus la tren cu destinația Moscova. La Conservator, trupul celui mai de seamă animator al vieții muzicale moscovite a fost înconjurat de studenți, profesori, prieteni. Au slujit un arhimandrit și cinci preoți, și la amiază cortegiul a pornit spre mănăstirea Danilov, iar mai târziu spre cimitirul Novodevici. Compozitorul, colegul, amicul de petreceri i-a dedicat pianistului șase opusuri în timpul vieții și postume: **Simfonia I „Visuri de iarnă”**, **Scherzo à la russe pentru pian op. 1 nr. 1**, o **Serenadă**

pentru orchestră mică, Romanța a cincea din ciclul op. 16 „**Așadar, ce-mi rămâne de făcut?**”, **Concertul pentru pian nr. 2 op. 44**, **Trio cu pian op. 50** „**În amintirea unui mare artist**”.

În 1/13 martie 1881, la St. Petersburg, se petrecea grozăvia: Țarul Aleksandr al II-lea, Eliberatorul Mamei Rusia, Mare Duce de Finlanda și Rege al Poloniei, a fost asasinat în urma unui complot bine plănuțit. Tocmai se îndrepta spre Palatul de Iarnă în caleașca dăruită de Napoleon al III-lea când a explodat prima bombă. Rănit, a ieșit dintre scânduri și fiare. Atunci a fost aruncată a doua bombă, care i-a curmat viața. Au existat și victime colaterale. În scurt timp asasinii au fost prinși și executați prin spânzurătoare. Sentința a fost pusă în aplicare în 3 aprilie 1881, în capitală, chiar în Piața Semionovskaia. O tânără de 27 de ani, Sofia Perovskaia, și-a pus singură lațul de gât și a împins scăunelul de sub picioare. Nu dorea să fie atinsă de călău. La vremea aceea muzicianul abia se întorsese la St. Petersburg și a parcurs diverse articole din ziare cu relatarea detaliată a execuției. Cât l-a impresionat pe maestru curajul fetei?... Poate mai puțin decât atunci când a citit tragedia schilleriană a fecioarei din Orléans. Ceikovski nu s-a implicat niciodată în politică pentru simplul motiv că nu înțelegea nimic din urzelile politicienilor. Pentru el albul era alb, niciodată ivoriu, și negrul era negru, niciodată gri, chiar dacă o admiratoare a „Grupului Celor Cinci” – Contesa Mercy d’Argenteau – caracteriza lucrările lui ca fiind „gri-perle”. MUZICA era țelul lui Piotr Ilici.

Colegii din Moscova i-au propus direcțiunea Conservatorului, dar Ceikovski a refuzat-o. Un succes demn de marele lui înaintaș s-a dovedit a fi Serghei Taneev, însă acesta era mai tânăr chiar și decât unii dintre elevi, căci nu împlinise încă 30 de ani.

Tot căutând un subiect tragic, prin luna iunie Piotr Ilici s-a hotărât: **Mazepa**, după poemul *Poltava* al lui Pușkin. Abia prin august a început să schițeze arii, coruri... Ar fi dorit să mai compună o simfonie, simțea că nu încheiase ciclul genului. Numai peste șapte ani va relua solidul tipar cvadripartit. Până atunci mai erau atâtea de făcut... Din mai până în noiembrie s-a stabilit la Kamenka. Sașa și soțul ei, Lev Davidov, plecaseră și îi lăsaseră în grijă copiii. Compozitorul își iubea nepoții, așa că o vreme s-a

dedicat lor. Într-o scrisoare din 11/23 august, Ceaikovski i se plângea bunului, răbdătorului Taneev de lipsa lui de energie, dublată de dorința de a nu mai compune. În alta, caracteriza *Fantezia cromatică* de J.S. Bach: „... se știe că marile opere de artă sunt prețuite nu atât pentru forța de creație care se manifestă în ele, cât pentru perfecțiunea formelor în care s-a revărsat această forță, pentru echilibrul părților componente, pentru contopirea reușită a ideii cu exprimarea ei exterioară”; idee și formă, acestea erau cele două coordonate care l-au preocupat întotdeauna pe muzicianul rus. Nadejdei von Meck, la întrebarea dacă respectă formele stabilite, i-a răspuns: „... niciodată lucrările mele nu vor fi un *model de formă*, deoarece sunt în stare doar să îndrept, dar nu să și scot din rădăcină particularitățile esențiale ale organismului meu muzical”.

În 18/30 octombrie s-a cântat în primă audiție varianta definitivă a **Serenadei în Do**, dedicată violoncelistului Konstantin Karlovici Albrecht, iar în 31 octombrie/12 noiembrie publicul din New York a aplaudat **Concertul pentru pian nr. 2**. Solistă a fost pianista Madeline Schiller. În noiembrie și decembrie Ceaikovski și-a reluat traseul: Viena, Veneția, Florența și Roma. În urbea Cezarilor, el a început o lucrare camerală, un **Trio cu pian**, la insistențele doamnei von Meck – o piesă scrisă în memoria lui Nikolai Grigorievici Rubinstein, cu dedicația *În amintirea unui mare artist*. Bogata văduvă avea nevoie de acest material pentru seratele camerale la care participa, ca pianist, tânărul Claude Debussy. Lucrarea este construită numai din două părți. Partea I are formă de sonată. Partea a II-a este o temă cu 12 variațiuni, fiecare dintre acestea fiind motivată de câte o întâmplare din viața lui Nikolai Rubinstein.

În aprilie 1882 compozitorul a revenit acasă. Încetul cu-ncetul, Ceaikovski i-a luat locul lui Balakirev: devenise teoreticianul „Grupului”. Cui, Musorgski, Borodin acceptau această situație tacit. În schimb, atât Rimski-Korsakov, cât și Taneev îi împărtășeau părerile cu privire la „inconsistența” teoriilor muzicale, mai ales în ceea ce privește armonia. Aceste tratate, după ce că erau puține, se refereau cel mult la muzica începutului de secol XVIII. Serghei Ivanovici dorea ca maestrul său să se implice într-un act

de cultură realizând un studiu amănunțit al prelucrărilor contrapunctice care aveau la bază melodia rusă de largă circulație orală. Într-o scrisoare adresată lui Ceaikovsk, Taneev făcea o paralelă între cântul gregorian, organizat pe patru moduri principale, și șchedrivka, un cânt ritual polifonic, care ar fi devenit – în cazul adoptării modalismului folcloric – o variantă a cântărilor de strună.

În 1882 Piotr a reînceput corespondența cu Mili Alekseevici Balakirev. Mentorul de altădată, după ce fusese eliberat din funcția de director al Școlii muzicale gratuite și se angajase funcționar la Căile Ferate din Varșovia, îi propunea crearea unei lucrări simfonice după poemul *Manfred* de George Gordon Byron. „Acest subiect, afară de faptul că este profund, mai este și contemporan, căci boala omenirii contemporane constă tocmai în aceea că nu a putut să-și păstreze idealurile. Ele se sfârâmă fără să lase sufletului vreo satisfacție, afară de amărăciune. De aici, toată nenorocirea timpului nostru. Cât de bucuros voi fi dacă acest subiect îți va fi pe plac!”, i-a scris Mili Alekseevici... Nu, pe Piotr Ilici nu l-a tentat poemul byronian, nu se regăsea în el așa cum a sperat. Mai era și întrebarea: ce mijloace ar fi fost bine să folosească pentru un asemenea proiect?... Poate cele ale lui Berlioz?... L-ar fi considerat atunci Balakirev un epigon al marelui orchestrator francez?...

Între timp își continua lucrul la **Mazepa**, **Suita a II-a** și **Suita a III-a**. Întotdeauna avea începute mai multe manuscrise; trecea de la unul la altul pentru a-și revigora energia creatoare și, fiind genuri diferite, nu risca să se repete. Lucra de obicei fără pian, în reprize, uitând uneori de orele de masă ori de vizite.

După ce a asistat la nunta fratelui său Anatol Ilici – devenit procuror – cu Prascovia Vladimirovna Koșina, compozitorul s-a retras la Kamenka. Între timp, la Moscova i se prezentau lucrările: în 21 mai/2 iunie, Serghei Taneev a interpretat **Concertul pentru pian nr. 2**, apoi, în 7/19 iunie, s-au cântat și **Vecerniile op. 52**, iar în 8/20 august a figurat **Uvertura solemnă „Anul 1812”** în programul Expoziției Artelor și Industriilor. Și încă o seară importantă a aceluși an: prima audiție a **Trioului cu pian op. 50**, în 18/30 octombrie. Dar la cele două Conservatoare domnea

dezordinea. Într-un final, s-a dovedit foarte potrivit Serghei Taneev în preluarea portofoliului de la Moscova, ce aparținuse odată lui Nikolai Rubinstein. La St. Petersburg, Musorgski murise, pe Balakirev nu se mai putea bizui nimeni după o întrerupere de peste cinci ani, așa că locul era girat de Karl Iulievici Davîdov, „Țarul violonceliștilor”, cum îl numea Ceaikovski. Pe bună dreptate compozitorul se împotriva revenirii la catedră. Și, oricum, salariul nu ar fi acoperit extravagantele maestrului.

Familia muzicianului petrecea zile frumoase, deși boala Aleksandrei Ilicina înnegura atmosfera. Ana Davîdova, a treia fiică a acesteia (în ordinea vârstei), se logodise cu Nikolai von Meck, fiu al Nadejdei Filaretovna. Ceea ce nu reușise mama izbutise moștenitorul, și asta după luni și luni de întâlniri, aluzii, dialoguri, bilețele, plimbări în aer liber și după-amieze mondene.

În primele patru luni ale lui 1883, Ceaikovski a definitivat la Paris opera **Mazepa**. În acest timp, **Simfonia I** revizuită a fost cântată de orchestra Societății Muzicale moscovite. Se afla tot în capitala Franței când a primit două comenzi pentru încoronarea Țarului Aleksandr al III-lea: un **Marș festiv** și **Cantata „Moscova”**. Creațiile au răsunat în public, pe rând, în 15/27 mai și 23 mai/4 iunie.

La revenirea în țară, Piotr Ilici a început un nou manuscris: **Suita nr. 2 pentru orchestră**. Moscova era o stație principală pentru muzician, însă niciodată nu zăbovea. În acest an a preferat o suburbie a marelui oraș, Podușkino, și punctul terminus Kamenka. Mica urbe, așezată pe malul râului Tiasmin, afluent al Dnieperului, era ascunzătoarea ideală pentru Petia. Numai aici partitura pe care i-a dedicat-o Prascoviei Vladimirovna Ceaikovskaia, soția lui Anatol, a putut fi modelată după inspirație și nu după principii. În partitura orchestrală sunt trecute știmate pentru patru acordeaone *ad libitum*, finalul este un *Kazaciok*, iar piesa, structurată în cinci părți, a fost intenționat compusă „în stilul lui Dargomîjski”. Tot în casa unde cu mulți ani în urmă locuise și crease Aleksandr Pușkin, Ceaikovski a compus ciclul de **Cântece pentru copii op. 54**. Între piese, **Legenda „Când Iisus Hristos nu era decât un copil”** s-a răspândit într-atât încât compozitorul a mai creat două variante: una cu acompaniament orchestral, cealaltă pentru cor mixt *a cappella*.

La răscrucea anilor 1883 – 1884, Ana Davîdova și Nikolai von Meck s-au căsătorit. Soacra mare nu a asistat la ceremonie deoarece era plecată la San Remo, unde, ca de obicei, își făcea cura de aer și soare. Contractase bacilul Koch, căruia o vreme a reușit să îi oprească evoluția.

Două zile la rând, 3 și 4/15 și 16 februarie 1884, Piotr Ilici a asistat, la Moscova, la premiera operei **Mazepa** și prima audiție a **Suitei nr. 2 în Do major**. Deși spectacolul a fost repetat la St. Petersburg, Ceaikovski nu s-a aflat în sală. Plecase în 6/18 februarie la Paris. Spre surprinderea tuturor, Țarul Aleksandr al III-lea i-a decernat Ordinul Sf. Vladimir Clasa Întâi, decorație care era echivalentă cu un titlu nobiliar. Petia a revenit în Rusia pe 7/19 martie pentru a-și primi prețioasa distincție și, în aprilie, s-a îndreptat spre Kamenka, Grankino și Skabeevo.

În 19/31 octombrie, la Teatrul Mariinski avea loc noua montare a operei **Evgheni Oneghin**.

Luna noiembrie l-a pus din nou pe drumuri. La Davos, în Elveția, se afla prietenul său violonistul Iosif Kotek grav bolnav. Tuberculoza avansase uluitor. Câteva săptămâni mai târziu, după moartea acestui muzician, Ceaikovski le-a scris celor două surori – Evghenia și Iulia – și fratelui acestuia – Viaceslav – un mesaj de încurajare în care își manifesta înțelegerea și prețuirea pentru omul dispărut.

Un „organism” muzical

La Kamenka, centrul atenției era Bob, nepotul lui Piotr Ilici: un adolescent cu chipul plăcut și care dădea impresia de om serios și responsabil, dar căruia îi plăceau jocurile copiilor. Împreună cântau la patru mâini, înălțau repede un cadrul și își imaginau că este scena unui teatru, distribuiau roluri, dansau. După satisfacerea serviciului militar, Alioșa se întorsese. Cei dragi erau acum lângă el. Compozitorul a început o schiță a **Suitei nr. 3**. De fapt, dorea să fie o a cincea simfonie, dar s-a răzgândit atunci când, ajuns la partea a V-a – *Tema cu variațiuni* – a înțeles că